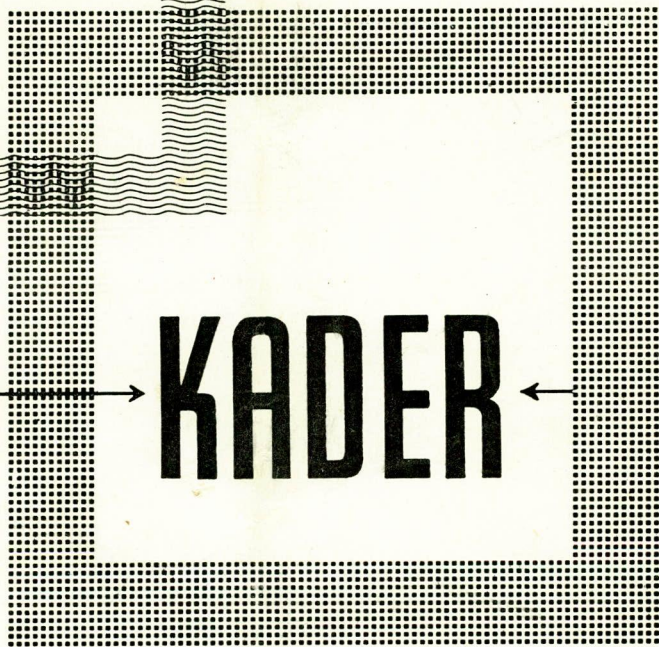
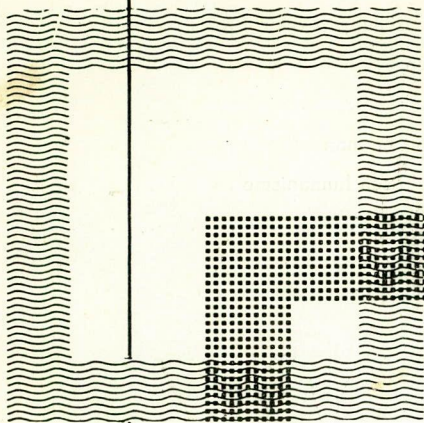

KADER

Orgaan voor functionarissen van het Humanistisch Verbond

10e JAARGANG - OKTOBER '67 - NR. 4

Verschijnt 1 x per 2 maanden

INHOUD

Diverse mededelingen	55
Analyse van de jaarverslagen van de gemeenschappen over 1965	56
Berichten uit de gemeenschappen en gewesten	57
Statistiek gespreksgroepen binnen het verbond	58
Gespreksgroepen voor de buitenkerkelijke gewone man	60
Gesprekschema: geestelijke verzorging en praktisch humanisme	73
Jongerenstudiedag — Deelname	75

TIJD EN TAAK

28 oktober	Eerste vergadering van de Verbondsraad
11 november	Studiedag over het Jeugd- en Jongerenwerk te Utrecht
12 november	Studiedag stichting Socrates te Amersfoort over „Mensen begrijpen”
25 november	Regionale Kaderconferenties te Utrecht en te Zwolle

KADER

ORGAAN VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND

REDACTEUR: TH. W. POLET, HILDEBRANDLAAN 6, SOEST-ZUID, TELEFOON 02955-2508

ADMINISTRATIE: POSTBUS 114, UTRECHT, TELEFOON 030-24641

DIVERSE MEDEDELINGEN

1. *Taak van de gewesten en federaties.*

Teneinde de gewesten beter te doen functioneren als schakel in de communicatie tussen gemeenschappen en hoofdbestuur hebben de gewesten in september het verzoek ontvangen in de loop van de herfst een reeks persoonlijke gesprekken te houden met enkele bestuursleden van iedere gemeenschap in hun gewest over enige punten van het werk in de gemeenschappen. Van elk gesprek wordt een kort verslag gemaakt, deze verslagen worden in december aan de 2e organisatie-secretaris gezonden, die de ontvangen gegevens verwerkt tot een samenvattend overzicht ten behoeve van het hoofdbestuur. Wij verzoeken alle gemeenschappen vlot hun medewerking te verlenen wanneer het gewestelijk bestuur zich tot hen wendt om een afspraak te maken voor een dergelijk gesprek.

2. *Nieuw verschenen:*

- a. In de boeken- en brochurehandel van het verbond is opgenomen het boek van Prof. Dr. C. A. Mennicke, „*De tegenwoordige stand van het wijsgerig denken*”. Prijs f 5.50. Bestellen bij het Centraal Buro.
- b. Er is een nieuwe, vermeerderde druk verschenen van de *Handleiding voor het leiden van gespreksgroepen in het H.V.* Deze handleiding wordt gratis verstrekt aan gespreksleiders. Bestellen bij de 2e organisatie-secretaris J. de Leede, van Meckl. Schwerinlaan 31 te Waddinxveen.
- c. De Werkgroep Jeugd- en Jongeren heeft een boekje uitgegeven getiteld: „*Programmasuggesties*”. Uiteraard voor Jongerenwerk. Op aanvraag gratis beschikbaar bij de secretaris van de werkgroep J & J, M. W. Verduijn, Marathonweg 71 te Amsterdam.
- d. Het blijkt, dat velen nog niet bekend zijn met het bestaan van de „*Bloemlezing uit Kader*”, een bundel van de belangrijkste artikelen over het werk in de gemeenschappen uit de jaargangen 1958—1965 van Kader. Bestellen bij het Centraal Buro, prijs f 2.50.

3. Op 25 november worden tegelijkertijd twee *regionale kaderconferenties* gehouden te Utrecht en te Zwolle. De agenda luidt:

- Diverse mededelingen,
- Hoe bouwen we een goed lopende gemeenschap op?
- Hoe bouwen we het HVO op?
- Waarom doen we al die moeite eigenlijk?

Deelname alleen na voorafgaande opgave. De gemeenschappen en gewesten hebben hierover intussen een brief ontvangen.

4. De heer *Th. W. Polet* is ziek.

Wij wensen hem vanaf deze plaats spoedige beterschap toe. Intussen worden zijn werkzaamheden waargenomen door de 2e organisatie-secretaris.

ANALYSE VAN DE JAARVERSLAGEN VAN DE GEMEENSCHAPPEN OVER 1965

Het hierna volgende overzicht is samengesteld uit de gegevens, die ontleend zijn aan de jaarverslagen van de gemeenschappen 1965. Daarbij moet worden opgemerkt, dat deze verslagen niet steeds volledig zijn. Soms ontbreken de aantallen bezoekers aan de bijeenkomsten, een andere keer de titels van de onderwerpen, enz. Ook ontbreken er een aantal jaarverslagen geheel. Dat betekent, dat de totaalcijfers van onderstaande tabellen niet steeds aan elkaar gelijk zijn en bovendien zijn deze cijfers niet compleet. Dat neemt niet weg, dat het beschikbare materiaal ruim voldoende is om verhoudingen en tendensen juist weer te geven.

1 De jaarverslagen maken melding van het bestaan van 60 gespreks-groepen,

21 gemeenschappen kennen informanten en

30 gemeenschappen kontaktbezoek

2 Bij een beoordeling van de *kwaliteit* van de *jaarverslagen* kunnen 40 jaarverslagen als goed worden aangemerkt, 21 als matig en 7 slecht. Van 10 gemeenschappen ontbreekt het jaarverslag.

3 Bijeenkomsten op zondag of een avond in de week:

a (vrijwel) uitsluitend op zondagmorgen 26 gemeenschappen

b (vrijwel) uitsluitend op een avond 19 „

c gemengd op zondagen en avonden 14 „

In totaal werden er 234 bijeenkomsten op een zondagmorgen gehouden en 190 op een avond in de week.

4 *Aantallen bezoekers* aan de bijeenkomsten in de gemeenschappen, ge-baseerd op de opgaven van *juiste aantallen*.

	aantal bezoekers							totaal
	t/m 10	11-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-	
<i>aant. bijeenk.</i>								
op avonden	7	50	48	26	3	6	5	145
op zondag	6	48	53	36	11	4	8	166
totaal	13	98	101	62	14	10	13	311

5 Het *gemiddelde* aantal bezoekers uitgedrukt in het *percentage* van het ledental van elke gemeenschap:

het % van het gemiddelde aantal bezoekers van het ledental bedraagt:

	t/m 10 %	11-20 %	21-30 %	31-40 %	bov. 40 %
aant. gemsch.	10	20	12	3	8

Het gemiddelde van alle percentages bedraagt 22 %.

Dit betekent: in 10 gemeenschappen bezoekt hoogstens 10 % van het gemiddeld aantal leden de bijeenkomsten, in 20 gemeenschappen tussen 11 en 20 % van de leden, enz.

Het gemiddelde van 22 % betekent niet, dat we kunnen zeggen, dat 22 % van *alle* leden de bijeenkomsten bezoeken. Het getal 22 is namelijk het gemiddelde van de percentages, waardoor de invloed van de werkelijke aantallen is uitgeschakeld. Deze invloed is wel degelijk van betekenis omdat daar een tendens inzit: het % bezoekende leden is lager naarmate de gemeenschap groter is. Dat betekent, dat wanneer we van het % van 22 naar schatting 4 à 5 punten aftrekken, we kunnen zeggen, dat 17 à 18 % van alle leden de bijeenkomsten bezoeken.

Gemiddeld bezoek in % van het ledental, gerangschikt naar grootte van de gemeenschappen:

ledental t/m 100	t/m 10 %	gemiddeld bezoek	
		11-20 %	boven 20 %
ledental t/m 100	—	3	18
101-200	1	9	5
201-300	1	6	—
301-400	1	1	—
boven 400	7	1	—
totaal	10	20	23

Uit bovenstaande tabel blijkt, dat naarmate de gemeenschap kleiner is, het % participerende leden groter is. Met het vaststellen van dit feit is nog niets gezegd over de oorzaken.

6 In totaal werden 386 bijeenkomsten bezocht door 10942 personen. Daar komen nog 38 bijeenkomsten bij, waarover geen bezoekcijfers werden meegedeeld.

7 *Sprekers*. In totaal worden de namen genoemd van 143 sprekers, waarvan 60 uit de sprekerslijst en 83 daarbuiten.

(zie verder volgende pag.)

BERICHTEN UIT DE GEMEENSCHAPPEN EN GEWESTEN

Reeds vele jaren wordt in In en Om de rubriek „Nieuws uit de gemeenschappen” gepubliceerd. Wij hebben reeds herhaaldelijk vernomen, dat bestuursleden met belangstelling deze rubriek volgen omdat er nogal eens nieuwe ideeën in te vinden zijn. In en Om is echter het blad voor alle leden en ons bereiken ook herhaaldelijk berichten en mededelingen, die in het bijzonder voor het bestuurswerk van belang zijn en daarom meer thuishoren in Kader, waarin ook wat uitvoeriger aandacht aan deze dingen kan worden besteed. Wij openen daarom met ingang van dit nummer een nieuwe rubriek, getiteld: „Berichten uit gemeenschappen en gewesten”. Wij hopen dat onze lezers deze rubriek op prijs zullen stellen.

1. De gemeenschap *Eindhoven* zond een tweede exemplaar van haar keurig gedrukt programma voor het seizoen 1967-1968 met een gedrukte brief in een blanco omslag aan al haar leden met het verzoek deze envelop met inhoud door te geven aan een goede kennis. Met zo iets goeds komt iedereen graag voor de dag.

(zie verder blz. 79)

8 Indeling van de op bijeenkomsten besproken onderwerpen:

	aantal bijeenk.	in % v.h. totaal
<i>Humanisme</i>		
beginselen	119	29,0
praktische levensproblemen	67	16,3
het werk van het H.V.	26	6,3
(fysisch) wereldbeeld	5	1,2
grote figuren	17	4,0
subtotalen	234	56,8
<i>Filosofie</i>	10	2,4
<i>Maatschappij</i>		
maatschappelijke ontwikkelingen	48	12,2
sociale zorg	6	1,5
oorlog en vrede	6	1,5
demokratie	11	2,6
subtotalen maatsch.	71	17,8
<i>Godsdienst</i>		
Christendom en geloof	33	8,0
andere godsdiensten	8	2,0
<i>Kultuur</i>		
kunst (i.v.m. humanisme)	26	6,3
vrije tijdsbesteding	—	—
<i>Gezellige bijeenkomsten en ekskursies</i>	22	5,2
<i>Diversen</i>	6	1,5
totalen	410	100,0

Bovenstaande gegevens hebben betrekking op 1965. Ik geloof niet, dat er redenen zijn om aan te nemen, dat er nadien grote verschuivingen zijn opgetreden in de gevonden verhoudingen. Dat neemt niet weg, dat een vergelijking met eenzelfde overzicht over 1966, waarschijnlijk ook over de komende jaren, van veel belang is om een inzicht te krijgen in dit deel van het werk van het H.V. Ik zal trachten in de loop van dit jaar eenzelfde overzicht over 1966 samen te stellen.

J. de Leede

STATISTIEK GESPREKSGROEPEN BINNEN HET VERBOND 2e HALFJAAR 1966.

1 In dit overzicht zijn de verslagen verwerkt van de gespreksgroepen in de volgende plaatsen:

Amersfoort, Ankeveen, Aerdenhout, Arnhem, Bussum, Doetinchem, Delfzijl, Enschede (2), Eindhoven (4), Geleen, Den Haag (5), Haarlem (6), Hilversum (3), Hengelo, Maastricht, Nijmegen, Rotterdam, Spijkenisse, Vlaardingen, Voorburg, Weesp en Zwolle. Dit zijn 37 gespreksgroepen, werkzaam in 16 gemeenschappen en 3 werkgroepen. Waarschijnlijk zijn er nog 7 à 10 gespreksgroepen, waarvan wij geen gegevens hebben ontvangen.

2 Hoeveel bijeenkomsten heeft elke groep gehouden in de periode van 1 september tot 31 december 1966?

aantal bijeenkomsten	1	2	3	4	5
aantal groepen	3	10	17	5	2
totaal aantal gehouden bijeenkomsten: 104.					

3 Gemiddeld aantal deelnemers per groep:

gem. aantal deeln.	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
aantal groepen	2	1	3	5	4	11	7	1	1	2
totaal aantal deelnemers (op basis van het gemiddelde aantal per groep): 316.										

4 Over welke onderwerpen is gesproken? (indien een bepaald onderwerp meerdere keren is besproken is dit met een cijfer achter het onderwerp aangegeven).

Levensbeschouwelijke onderwerpen:

Inhoud van het humanisme 8x, congretema plaats en taak 10x, god, atoom en kosmos, existentialisme, veranderend levensbesef 4x, zedelijk oordelen 5x, Margriet-enquête God in Nederland 3x, determinisme of vrije wil, hebben en zijn, filosofisch denken, hoe bepalen wij onze houding 3x, dienen, verdraagzaamheid, humanisme en vrijheid 2x, atheïsme 2x, Christendom 2x, onze houding in moeilijke situaties.
Totaal 47 bijeenkomsten.

Maatschappelijke onderwerpen:

Actualiteit 2x, gezag 8x, provo's 7x, gevangenisstraf, behandeling oorlogsmisdadigers 2x, welvaart en geluk 2x, echtscheiding, Verenigde Naties, ontwapening, gehuwd en ongehuwd, positie van de vrouw, onze verhouding tot andersdenkenden, maatschappelijke betekenis van de leugen, onderwijs, onze monarchie 2x, jeugd en verbond, de verantwoordelijke maatschappij, bevolkingsvraagstuk, emancipatie, onze samenleving, huwelijk, reclassering, opvoeding 3x, verbond en politiek, democratie, bouw bejaardencentrum.
Totaal 45 bijeenkomsten.

Culturele en andere onderwerpen:

Kennismaking, vakantie-ervaringen, mens en rekenmachine, kunst, muziek, film, gedichten.
Totaal 8 bijeenkomsten.

Commentaar:

Als wij kijken naar het aantal gemeenschappen, die gespreksgroepen organiseren, dan lijkt dit aantal zeker wel voor uitbreiding vatbaar. De namen van heel wat grote gemeenschappen ontbreken in bovenstaand overzicht.

Begin juni hebben wij de vragenformulieren voor de eerste helft van 1967 aan alle ons bekende gespreksleiders gezonden. Dat zijn er zestig! Gespreksleiders, die zo'n formulier niet hebben ontvangen, verzoeken wij even een briefkaartje te schrijven aan ondergetekende. In het volgende nummer zullen wij het overzicht over de eerste helft van dit jaar publiceren.

J. de Leede

GESPREKSGROEPEN VOOR DE BUITENKERKELIJKE GEWONE MAN

*Rapport over het gespreksgroepenwerk voor buitenkerkelijken van het
Nederlands Humanistisch Verbond*

door C. H. Schonk.

Uitgangspunten en doeleinden

Het Humanisme heeft tot nu toe vooral de min of meer intellectueel gevormden aangesproken. Het zou echter als inspirerende, doel, zin en richting gevende levensovertuiging ook zeer grote betekenis kunnen hebben voor wat men gewoonlijk noemt „de gewone man”. Om het deze betekenis te verlenen zouden we die gewone man moeten weten te bereiken. Het Nederlandse Humanistisch Verbond doet dit o.a. door de vorming van gespreksgroepen onder leiding van terdege op hun taak voorbereide gespreksleiders.

Daarbij wordt uitgegaan van de realiteit dat een groot deel van de buitenkerkelijke gewone mensen, zij het door henzelf niet als zodanig herkend en dus min of meer onbewust, leeft, denkt en voelt vanuit humanistische motieven, ¹⁾). Een volgend uitgangspunt is de overtuiging dat het alle zin heeft dit onbewuste en onontplooide humanisme tot verdere ontplooiing te brengen, opdat het grotere kracht krijgt in en voor het leven van de enkele mens en de mensengemeenschap. Anders geformuleerd: Doel van het gespreksgroepenwerk is de opbouw van een allesomvattende levensvisie of levensovertuiging, van waaruit men zijn plaats in leven en wereld bepaalt en van waaruit men de levensproblematiek te lijf kan gaan. Een aldus in groepsverband bezig zijn met de fundamentele levensvragen draagt bij tot een grotere geestelijke rijpheid en weerbaarheid, die de mens metterdaad in staat stellen beter in het gerede te komen met de problemen van de dagelijkse levenspraktijk. In die zin is dit groepswerk geestelijke vorming en geestelijke verzorging tegelijkertijd. Het is meer gericht op geestelijke weerbaarheid dan op theoretische doorschouwing. Het gaat meer om in de praktijk hanteerbaar levensinzicht dan om het verzamelen van kennis, hoezeer deze beiden ook met elkaar verbonden zijn.

Met deze doelstellingen voor ogen heeft dit groepswerk uiteraard geen propagandisch karakter ten behoeve van de humanistische organisatie, maar is het dienst vanuit die organisatie aan de buitenkerkelijke wereld. Niettemin komt een niet onaanzienlijk deel van de gesprekspartners door de bewustwording eigener beweging tot het mededragen van verantwoordelijkheid in het organisatorisch verband.

¹⁾ Zie hierover nader: aanhangsel 5 en 6.

De gespreksinhoud

Inhoudelijk is de gespreksstof door bovenstaande uitgangspunten en doeleinden bepaald. Het gaat om vragen van levensvisie en levensovertuiging, gericht op de levenspraktijk. Iets concreter en bij wijze van voorbeelden aangeduid betreft het vragen als de volgende:

Leven wij, als buitenkerkelijken — zoals zo vaak wordt beweerd — niet alleen zonder god, maar ook zonder gebod? Met andere woorden: Kunnen wij maar doen en laten wat we willen? Of bezitten wij een aan mensen eigen innerlijke noodzaak tot stellingname in de vragen van goed en kwaad? En zo ja, doen we dan ook altijd wat we als goed hebben herkend? Als we dat niet doen, wat weerhoudt ons dan daarvan? En is het altijd gemakkelijk om in een bepaalde situatie uit te maken wat goed of kwaad is? Komen we bij voorbeeld niet dikwijls in een gewetensconflict? En hoe is de verhouding tussen de heersende morele normen en ons zedelijk besef? Kortom: Hoe vinden wij als buitenkerkelijken in dit labrynth van vragen en praktische problemen op het gebied van goed en kwaad de weg? — En hoe komen we klaar met het leed dat ons persoonlijk overkomt en met het leed van de wereld, als we het niet aan gods ondoorgrondelijke wegen kunnen toeschrijven? Wat willen we met het leven? Wie zijn wij en wat zien we als onze plaats en taak in het universele verband? Hoe staan we in en tegenover het mysterie van leven en zijn? En als de geopenbaarde waarheid van een godsdienst door ons niet kan worden aanvaard, langs welke weg gaan we dan om tot meer klaarheid en waarheid te komen? — En nog dichter bij huis: de menselijke verhoudingen. Hoe komt het dat mensen zo gemakkelijk in conflict met elkaar raken en wat doen we daaraan? Welke rol speelt ons gevoelsleven? Wat zou de rol kunnen zijn van onze rede, ons verstand? Wat willen we met de opvoeding van onze kinderen? En wat met huwelijk en seksualiteit? Enz. enz. Allemaal vragen die rechtstreeks met de levensvisie samenhangen en waarvan de gezamenlijke overdenking bijdraagt tot een meer bewuste, breder uitgewerkte en verder verdiepte levensovertuiging die de grondslag vormt voor de levenspraktijk.

Andere dan dit soort op de levensachtergronden gerichte vragen, bijv. vragen van directe praktische politiek voor zover deze niet rechtstreeks met de levensovertuiging te maken hebben, komen niet aan de orde. Ze vallen buiten het bestek van dit specifieke groepswerk.

De methodiek

Ook over de methodische aanpak maken we graag enige opmerkingen. De methodiek is uiteraard die van het welbekende groepsgeprek. Wil men echter de genoemde uitgangspunten en doeleinden tot hun recht laten komen, dan heeft dit groepsgeprek, behalve zijn eigen inhoudelijke karakter, ook nog in andere opzichten zijn eigen aard en karakteristiek. We noteren daarover de volgende punten als essentieel:

in de eerste plaats dan moet de methodiek aansluiten bij de mogelijkheden van de gewone man. Dat wil in het bijzonder zeggen dat de gespreksthe-ma's niet in abstracte en theoretische vorm aan de orde moeten worden gesteld. De gewone man is niet gewend zich in abstracties uit te drukken. Hij denkt en drukt zich uit in termen van praktische levenservaring. Voor de start van een gesprek kan men daarom in het algemeen het beste uitgaan van een concrete levenssituatie, waarin de deelnemers zich kunnen inleven en waarop zij zich betrokken voelen. Hun denken wordt daarmee gemakkelijk op gang gebracht. Vanuit het concrete uitgangspunt kan de gespreksleider vervolgens door middel van zijn vraagstelling het gesprek verdiepen en veralgemenen. Een voorbeeld moge dit toelichten:

Om de mensen zich sterker van hun zedelijke aanleg bewust te doen worden wordt hun een heel eenvoudige situatie voorgelegd: Een dronken man wil al slingerend juist de straat oversteken als er in volle vaart een trailer komt aanrijden. U ziet dat en u bent nog in staat in te grijpen. — De startvraag die onmiddellijk na de schildering van de situatie volgt luidt dan: Wat zou u doen in dat geval? De groep reageert spontaan; men zal — de een met meer reserves dan de ander — binnen de gegeven mogelijkheden ingrijpen. Daarop volgt dan de tweede vraag, die direct naar de diepte reikt, namelijk: Waarom zou u dat eigenlijk doen? Men worstelt met formuleringen, maar er komen antwoorden als: „Dat doe je als mens”, „Dat ben je aan je mens-zijn verplicht”, „Anders zou je als mens tekortschieten”, enz. Kortom, men komt tot de conclusie dat het typisch menselijk is om zo te doen. Om de groep zich het typisch menselijke hiervan nog sterker te laten realiseren, wordt dan als derde vraag gesteld of het dier dit dan niet zou doen. Uit de bezinning op het verschil in dit opzicht tussen mens en dier wordt de „uniqueness” van de mens nog sterker bewust.

Het belang van de vraagstelling

Uit het voorbeeld moge in de tweede plaats het uitzonderlijk belang van de juiste vraagstelling blijken. Het is de vraagstelling die de groep noodzaakt over de wezenlijke dingen na te denken en die verhindert dat de groep naar meer aan de oppervlakte liggende zaken afdwaalt of daarin blijft steken. Zonder de gerichte vraagstelling zou de groep in bovenstaand voorbeeld gemakkelijk over het vraagstuk van drankmisbruik zijn gaan praten, hetgeen een veel beperkter en minder existentieel onderwerp zou zijn dan dat van het zedelijk waardebesef. Om de groep tot eigen denken aan te zetten, en om dat denken over de essentiële levensvragen te laten gaan, bedient de gespreksleider zich dus steeds van die vraagmethodiek. Hij houdt geen inleiding vooraf, hij poneert geen stellingen, hij verkondigt geen eigen mening. Hij legt alles vragenderwijs aan de groep voor en hij werpt alles vragenderwijs op de groep terug. Dat stellen van vragen moet hem als het ware in het bloed gaan zitten. Het is een der kernpunten van de methodiek.

Gespreksschema's

Het zou een hoge eis aan de gespreksleiders zijn als zij zelf bij elk onder-

werp tot de goede, het gesprek inhoud en diepte gevende vragenreeks zouden moeten komen. Tot onze methodiek behoort daarom ook dat er wordt gewerkt met gespreksschema's, die een mogelijk uitgangspunt en de daarop aansluitende mogelijke vraagstellingen bieden. Zulke schema's hebben natuurlijk ook hun bezwaren. Bij starre en eventuele suggestieve toepassing zouden ze het vrije en creatieve denken van de groep kunnen belemmeren en zelfs tot indoctrinatie van denkbeelden kunnen leiden. De schema's moeten daarom soepel worden gehanteerd en de conclusies van de groep behoeven op geen enkele wijze in overeenstemming met de eventueel in het schema voorziene conclusies te zijn. Zo opgevat en gehanteerd zijn de schema's echter een belangrijk hulpmiddel.

Volledige acceptatie

Min of meer een garantie tegen verstarring en indoctrinatie levert overigens een volgend kenmerk van de methodiek. We noemen het à la de bekende psychotherapeut en humanist Rogers de volledige acceptatie. Ieder groepslid moet in zijn persoon en in zijn uitingen door de gespreksleider volkomen ernstig worden genomen en volledig worden geaccepteerd. Ook wanneer een groepslid of de groep standpunten inneemt of meningen verkondigt die door de gespreksleider als objectief onjuist zouden kunnen worden ontzenuwd, dan nog zal de gespreksleider die standpunten niet weerleggen of veroordelen. De groep en de groepsleden mogen anders denken, ze mogen zelfs dwaze gedachten koesteren. De gespreksleider zal voor de acceptatie daarvan de nodige zelfbeheersing alleen kunnen opbrengen als hij er diep van overtuigd is, dat ieder mens in een ontwikkelingsproces staat (of stilstaat) en op een bepaald moment van dat proces niet anders kan dan staan in dat moment. Dan eerst is het mogelijk de ander volledig te accepteren zodat hij op dat moment is. Het is dan de taak van de gespreksleider om dat proces te stimuleren of weer op gang te brengen. Dat doet hij niet door standpunten te weerleggen of te bestrijden. Dat leidt eerst recht tot frustratie. Dat doet hij door — en nu op bijzonder voorzichtige wijze — met zijn vraagstellingen tot verder denken te bewegen. Dat doet hij nog beter door te counselen, d.i. door de uitingen van de groepsleden terug te spiegelen. Maar daarvoor moeten we in dit bestek naar Rogers verwijzen, ²⁾. — We noemden de volledige acceptatie een kenmerk van de methodiek. Beter dan van een methodiek is het echter te spreken van een geesteshouding, een habitus die de gespreksleider moet bezitten of verwerven. Want als methodisch oefje werkt het niet.

Zowel op de groep als op de stof gericht

Het voorgaande brengt ons op een laatste hier aan te voeren punt van belang in de methodiek van dit humanistische groepsgesprek. Er blijkt na-

²⁾ Een eenvoudige inleiding in het Nederlands: Dr. E. van der Schoot: In gesprek met de ander; Callenbach, Nijkerk. Fundamenteler: Rogers en Kinget: Psychotherapie en menselijke verhoudingen; Spectrum, Utrecht. Van Rogers zelf: Client-centered Therapy; Houghton Mifflin Co. Boston 1951. On becoming a person; id. 1961, en vele andere publicaties.

melijk uit dat dit gesprek een „group-centered” component heeft. De gespreksleider leeft zich in zijn groep en in de deelnemers in en hij sluit zich bij hen aan. Anderzijds zijn de gesprekken op de stof, op de inhoud geconcentreerd. Als men de samenhang erkent tussen de bewustwording en opbouw van een levensovertuiging en de ontplooiing van de persoonlijkheid, dan moeten zowel de inhoud van de gesprekken als de personen van de deelnemers tot hun recht komen. De met dit groepswork beoogde geestelijke groei voltrekt zich door de interactie in de groep, echter niet door een willekeurige interactie, maar juist door de interactie op basis van en in confrontatie met de belangrijke levensvragen. De gesprekken worden dus tegelijkertijd groupcentered en in concentratie op de stof gevoerd.

De gespreksleiders, hun selectie, opleiding en begeleiding

Het werk staat onder leiding van een full-time geestelijk raadsman. Deze heeft de gehele organisatie ervan in handen. Hij zoekt en selecteert de gespreksleiders, hij leidt ze op en hij geeft ze blijvende supervisie.

De gespreksleiders zijn vrijwillige, op geen enkele wijze gehonoreerde medewerkers. Ze worden gevonden in de ledenkring van het Humanistisch Verbond, maar ook wel daarbuiten, waarbij het gebruikelijk is dat de betrokkenen, omdat zij als exponent van het Verbond gaan optreden, ook lid van het verbond worden.

De selectie

Uit het tot nu toe aangevoerde zal het duidelijk zijn dat aan de candidaat-gespreksleiders bijzondere eisen moeten worden gesteld. Zij moeten in potentie de geschiktheid voor het gespreksleiderschap in onze zin bezitten. Er wordt daarom nooit een oproep tot aanmelding van geïnteresseerden gedaan. Men zou te vaak goedwillende mensen wegens ongeschiktheid moeten afwijzen. Het wordt als de taak van de hoofd-raadsman beschouwd de geschikte mensen (mannen en vrouwen) op te sporen, waartoe hij zijn eerste informatie als regel van de plaatselijke besturen ontvangt. Met elke eventuele candidaat wordt een uitvoerig gesprek gevoerd, waarin hij op zijn geschiktheid wordt gepeild. De candidaat weet daarbij vooraf, dat het een oriënterend gesprek is, dat ook tot afwijzing kan leiden. Men mag het de persoon niet aandoen een werk aan te vatten, waarin hij niet slagen kan. Men moet ook de groep een mislukking besparen.

We geven hier een opsomming van de belangrijkste criteria, die bij de beoordeling van de geschiktheid worden gehanteerd:

De candidaat-gespreksleider moet in zijn medemensen geïnteresseerd zijn. Hij moet zich in hen kunnen inleven en een gemakkelijk contact met ze hebben. Hij moet geen starre eigen standpunten innemen, maar integendeel eigen meningen kunnen relativiseren. Zonder voornoemde eigenschappen zal hij niet group-centered kunnen werken en bovendien de neiging hebben om eigen opvattingen op de groep over te dragen. Hij moet goed kunnen luisteren en geen behoefte bezitten om veel zelf aan het woord te zijn. Hij moet niet in de ongunstige zin van het woord emotioneel zijn en eigen

emotionele betrokkenheid op de levensvragen, die aan de orde komen, kunnen beheersen en hanteren. Hij dient dus een zekere rijpheid en evenwichtigheid te hebben bereikt. Hij moet voorts beschouwelijk van aard en zelf in de achtergrondvragen van leven en wereld geïnteresseerd zijn en deze bovendien positief tegemoet treden. Hij moet uiteraard de nodige geestelijke bagage bezitten, waarbij meer gewicht wordt gehecht aan levensinzicht dan aan intellectuele kennis. In intellectueel opzicht moet hij echter in staat zijn hoofdzaken van bijzaken te onderscheiden en een gesprek daarop kunnen analyseren. Hij dient vervolgens volhartig achter de idee van het werk te staan. Met name dient hij ervan overtuigd te zijn, dat het humanisme ook een zaak is van en voor de gewone man. De tot nu toe gebrekkige relatie tussen die twee moet hij zodanig als een probleem ervaren, dat hij bereid is een goed deel van zijn tijd en werkkraft aan de oplossing ervan te wijden. Bij alle hem sierende bescheidenheid moet hij toch ook weer voldoende durf en zelfverzekerdheid bezitten om leiding te geven. Hij moet ook de moed en bereidheid hebben om op huisbezoek te gaan en het gesprek met mensen aan te binden (waarover later meer). Er moet ook komen vast te staan, dat de kandidaat doorzettingsvermogen heeft en dat hij niet tot het type behoort, dat alles aanpakt en niets volbrengt. Tenslotte dient er nog op te worden gelet, dat de kandidaat niet zelf in een persoonlijke levensproblematiek verwickeld is, die zijn evenwicht verstoort en zijn activiteit verlamt. En voorts moet wel als eis worden gesteld, dat hij in zijn omgeving te goeder naam en faam bekend staat.

We wijzen er nog op, dat de geschetste persoonlijkheidsstructuur alleen in potentie aanwezig behoeft te zijn. Aan de verdere ontplooiing van de noodzakelijke habitus wordt in de opleiding gewerkt. Maar wie anders is gestructureerd, wie er niet echt op aangelegd is te luisteren naar wat de ander beweegt, wie de neiging heeft de ander te beleren, wie zich gemakkelijk op z'n emoties laat drijven enz. enz., zou zichzelf teveel geweld aan moeten doen om in onze zin een goede gespreksleider te zijn.

De opleiding

De opleiding omvat drie hoofdaspecten, te weten: de techniek van het groepsgebesprek, de bewustwording en verdieping van de eigen humanistische levensovertuiging en de ontplooiing van de voor de gespreksleiding juiste geesteshouding.

Methodisch voltrekt de gehele opleiding zich op zichzelf in de vorm van het groepsgebesprek. Er wordt maar weinig expliciete instructie gegeven. De hoofdtraadsman stelt de groep door zijn vraagstelling voor de problemen, precies zoals de gespreksleiders het later zelf in hun eigen groepen zullen doen. Kennis, inzicht en geesteshouding worden door de beleving van het groepsproces verworven en geïntegreerd. Impliciet speelt de hoofdtraadsman door zijn sterk gerichte vraagstelling natuurlijk een grote rol. De behandeling van de gesprekstechniek begint bijv. met de vraag: Wat lijkt u van belang of wat lijkt u moeilijk bij het leiden van een groepsgebesprek? En op de ingebrachte stof worden vragen voorgelegd als: Hoe zou u het aanpakken als de groep van het onderwerp afdwaalt? Wat

doet u met een veelprater? Wat met een zwijger? Enz. En tijdens het gesprek volgen vragen als: Heeft iemand opgemerkt wat er nu gebeurt? En wat zou u nu het beste kunnen doen? Enz. Voor wat de geesteshouding betreft worden vragen gesteld als: Is aan zijn (iemand's) opmerking — en daarmee aan zijn persoon — wel recht gedaan? Waarom ging u daaraan voorbij? Waarom reageert de groep (of een deelnemer) nu zus of zo? Wat kan daarachter steken? Enz. Dit soort vragen en de bespreking daarvan blijven gedurende de gehele opleiding en vorming een grote rol spelen.

Daarnaast worden op de band opgenomen gesprekken geëvalueerd en worden door de deelnemers om de beurt korte proefgesprekken geleid, die dan weer gezamenlijk worden geëvalueerd.

De in de aanhef van deze paragraaf genoemde drie hoofdaspecten komen ongescheiden en door elkaar heen aan de orde. De hoofdraadsman sluit bij de in de groep opkomende behoeften aan. Wel wordt er begonnen met de gesprekstechniek, maar als de groep de noodzaak van de verdieping in de humanistische gedachtenwereld dringend gaat voelen, wordt daarop overgestapt en worden techniek en geesteshouding daarmee verweven. Het wordt aldus de begeleiding en intensivering van een groeiproses. Wel heeft de hoofdraadsman natuurlijk een schema van de dingen, die noodzakelijk aan de orde moeten komen, maar hij laat de volgorde daarvan afhangen van het proces in de groep. Dit moet echter ook weer niet tot in het extreme worden doorgevoerd. Voor het behoud van de overzichtelijkheid kunnen bepaalde opkomende themata dikwijls beter — maar dan zichtbaar gemaakt voor de groep — naar een later stadium worden verschoven.

Met name wordt de verdieping van de eigen humanistische levensovertuiging min of meer systematisch aan drie hoofdstukken gebonden. Het eerste gaat over de mens als zedelijk waarderend wezen, waaraan dan de gehele problematiek van goed en kwaad wordt verbonden. Het tweede betreft de waarheidsvraag: onze weg van redelijke verantwoording en de problematiek, die daarmee samenhangt, o.a. die van het durven leven met open vragen en het durven handelen ondanks het besef van de voorlopigheid van al ons weten, met daarnaast de weg van de godsdienstige bijzondere openbaring, die door anderen wordt gegaan. Het derde hoofdstuk brengt dan de ook voor humanisten mogelijke religieuze beleving van verbondenheid met het cosmische, het zich schakel voelen in een groots gebeuren, de verwondering om het zo-zijn der dingen, ter sprake. Kort samengevat spreken we van het zedelijke aspect, het waarheidsaspect en het religieuze aspect.

Daarnaast worden andere essentiële levensvragen als die van leed en schuld, zingeving aan het leven enz. ter overdenking voorgelegd.

Deze niet-theoretische, maar op de betrokkenheid van de groep gerichte opleiding is eigenlijk beter aangeduid met het woord vorming. Ze leidt tot grotere geestelijke rijpheid en bewustwording en daardoor tot grotere geschiktheid om geestelijk leiding te geven.

Een opleidingsgroep start met ongeveer 15 deelnemers. Dat is een voor de methode rijkelijk groot aantal. Maar in verband met het onvermijdelijke afvallen van deelnemers zou het inefficiënt zijn met minder te beginnen. De groep komt — om praktische redenen — één avond per 14 dagen bijeen. Als we eenmaal zover zijn, dat voldoende gesprekstechniek en het zedelijk aspect besproken zijn, kunnen de besten met een eigen gespreksgroep beginnen. Zij beperken zich dan voorlopig tot de zedelijke problematiek, een overigens uitgebreid terrein. Gewoonlijk zijn de eersten daar na ruim een half jaar aan toe. De anderen volgen geleidelijk.

De begeleiding

Ook als de gespreksleiders eenmaal met een eigen groep — of met eigen groepen — werken, blijven zij onder leiding van de hoofdredacteur regelmatig — aanvankelijk om de 4 weken, later met wat langere tussenpozen — bijeenkomen ter voortzetting van de opleiding, ter uitwisseling van ervaringen en ter bespreking van eventuele moeilijkheden.

Daarnaast ontvangen zij persoonlijke supervisie, waarvan de frequentie afhangt van de behoefte van de gespreksleider daaraan, maar ook van het inzicht van de hoofdredacteur in de noodzaak ervan.

In het bijzonder bij de start is het contact met de gespreksleider zeer nauw. Het is meestal gewenst, dat de hoofdredacteur de eerste bijeenkomst ter ondersteuning van de gespreksleider bijwoont. En zonedig wordt deze directe samenwerking voortgezet totdat de gespreksleider voldoende zelfvertrouwen heeft verworven en over zijn aanvankelijke gevoelens van onzekerheid heen is. Ook in latere perioden kan het bijwonen door de hoofdredacteur van een groepsbijeenkomst zeer vruchtbaar zijn en een goede basis voor een supervisiegesprek geven.

Van elke gespreksavond wordt voorts door de gespreksleider een kort rapport op een daartoe bestemd formulier ingezonden. Dit rapport ondersteunt de supervisie en verschaft bovendien statistische gegevens.

Zonder deze nogal stringente begeleiding is het risico van mislukking, zich uitend in het verloop van de groepen, vrij groot. Men moet daarbij bedenken, dat we werken met groepen van tamelijk willekeurige, als het ware van de straat geplukte, buitenkerkelijken, die op geen enkele wijze aan de humanistische organisatie gebonden zijn.

De vorming van de groepen

Het wordt nu noodzakelijk te beschrijven op welke wijze de groepen van buitenkerkelijken worden gevormd. In beginsel zijn zeer vele buitenkerkelijke „gewone” mensen voor dit werk te interesseren. Het is hun eigen levensproblematiek, die in de groepen aan de orde komt. Desondanks is het niet eenvoudig ze dat te laten zien en ze tot het besluit tot deelname te laten komen. Er spelen allerlei aan de fundamenteel aanwezige belangstelling vreemde weerstanden een rol: Het ligt teveel buiten de gewone

levenssfeer om met willekeurige anderen in groepsverband gesprekken te gaan voeren. Men heeft angst voor het vreemde. Men vreest „toch niets te durven zeggen” of niets te kunnen bijdragen. Men rationaliseert zijn angst door „geen tijd te hebben”. Of men is inderdaad reeds zo bezet door hobby's, sport, sociale activiteiten of gezin, dat men er tijd voor zou moeten maken en dat doet men eerst, als men van de volle waarde ervan diep doordrongen is. Men vreest ook, dat er achter een uitnodiging tot deelname aan een gespreksgroep propagandistische motieven schuil gaan en kan zich niet voorstellen, dat men belangeloos wordt benaderd. Humanisme en Humanistisch Verbond zijn voor de gewone man bovendien nog te weinig vertrouwde klanken om er als entr  bij voorbaat gemakkelijk aansluiting mee te krijgen, enz.

Er is door ons voor het vinden van de meest effectieve methode voor het samenstellen van de groepen veel geëxperimenteerd. We zullen hier niet de gehele reeks van experimenten releveren, doch slechts vermelden, dat schriftelijke benadering, ook met de meest zorgvuldig opgestelde brief, geen resultaat heeft. We zijn op het persoonlijk gesprek via huisbezoek aangewezen. En het zijn in het algemeen de gespreksleiders zelf, die dat huisbezoek verrichten. Vandaar de eerder aan kandidaat-gespreksleiders gestelde eis tot de bereidheid daartoe. Ook wanneer zij vanwege de gebleken noodzaak die bereidheid opbrengen, moeten zij meestal nog veel schroom en innerlijke weerstand overwinnen. Het huisbezoek vindt daarom plaats in groepsverband. Dat wil zeggen, dat een gehele gespreksleidersgroep op een bepaalde avond in een zogenaamde bliksemactie gezamenlijk op stap gaat. Iedere gespreksleider neemt een aantal adressen voor zijn rekening. Na afloop komt men weer samen om de resultaten te overleggen. Meestal wordt in één enkele goed voorbereide bliksemactie een voltallige gespreksgroep gevormd.

Intensieve en extensieve methode

We onderscheiden daarbij een intensieve en een extensieve methode. De intensieve methode houdt in, dat het gesprek met een buitenkerkelijke zonder enige schriftelijke of andere voorbereiding wordt aangegaan. Het vindt dan plaats in een volkomen open situatie, waarin vooroordelen een zo gering mogelijke rol spelen en waarbij de huisbezoeker zich geheel in de ander kan inleven en bij diens gedachtenwereld en problematiek kan aansluiten.³⁾ De methode geeft een zeer hoog resultaat. De eerder geponeerde, bij zeer veel mensen aanwezige fundamentele belangstelling voor de levensvragen kan geheel worden opgewekt en optredende angsten en weerstanden kunnen worden opgevangen. Zij vergt echter van de huisbezoeker een groot inlevingsvermogen en een grote kundigheid in de gespreksvoering en bovendien de moed en het zelfvertrouwen om zo'n op geen enkele wijze voorbereid gesprek aan te gaan.

Om het voor de huisbezoekers gemakkelijker te maken, volgen we daarom meestal de extensieve methode. In een daartoe geschikte wijk wordt huis

³⁾ zie hierover nader: Aanhangsel sub. 4.

aan huis aangebeld en naar de al of niet buitenkerkelijkheid gevraagd. Ingeval men buitenkerkelijk blijkt te zijn, wordt kort toegelicht, waarom het gaat. En ingeval er enige geïnteresseerdheid blijkt, wordt een uitvoerige brief afgegeven, die de bedoelingen nader toelicht. Het gesprek wordt op dat moment niet voortgezet, maar betrokkenen wordt verzocht eerst de brief rustig te lezen en meegedeeld, dat we er dan later over komen praten. De brief is met grote zorgvuldigheid opgesteld en stelt enerzijds een aantal levensvragen aan de orde, waarin de lezer zijn eigen vragen kan herkennen en probeert anderzijds, dat op papier mogelijk is, de eerste beschreven remmingen tegen deelname tot hun recht te laten komen en daardoor te reduceren. Na enige dagen volgt dan in de vorm van de eerder beschreven bliksemactie het eigenlijke huisbezoek aan de aldus voorbereide adressen. Het plaatsen van de brieven kan door enkele personen gebeuren.

Via deze extensieve en selectieve methode worden alleen de meest direct geïnteresseerden bereikt. Vele buitenkerkelijken, die met een goed gevoerd gesprek volgens de intensieve methode te interesseren zouden zijn, worden al in eerst instantie uitgesloten.

Gezien het vrijwel onbeperkte reservoir aan buitenkerkelijken, nemen we daar echter voorlopig genoegen mee. De ervaring heeft geleerd, dat langs deze weg de brieven bij 30 tot 70 % van de buitenkerkelijken geplaatst worden en dat ongeveer 25 % van de mensen, die de brief hebben geaccepteerd, aan de gespreksgroep gaan deelnemen. Het resultaat is afhankelijk van de wijk, waarin men werkt. Oude stadswijken geven een geringer resultaat dan nieuwe. Bij ongeschoolde arbeiders is het moeilijker interesse te wekken (of ze over hun schroom heen te helpen) dan bij goed geschoolde en meer bewuste arbeiders. Het hoogste resultaat wordt bereikt bij wat men maatschappelijk gesproken de middengroepen zou kunnen noemen.

De selectieve plaatsing van de brieven schept ook de mogelijkheid om bij voorbaat van het tijdrovende eigenlijke huisbezoek uit te sluiten: de in eerste instantie onverschilligen, de mensen, die geen tijd hebben en toch slechtse onregelmatig de groepsbijeenkomsten zouden bezoeken, de bejaarden en eventueel ook extreme typen, die moeilijk in een groep passen.

In plaats van de adressen van buitenkerkelijken te ontdekken door huis aan huis aan te bellen, kan men ook via allerlei relaties aan hun adressen komen. Dit bleek echter veel zorg en tijd te vragen en nog tal van andere bezwaren te hebben. De gevolgde huis aan huis methode heeft o.a. tot grote voordelen dat de bliksemacties veel eenvoudiger zijn doordat de adressen dicht bijeen liggen en doordat ook de deelnemers aan de eenmaal gevormde groep nooit ver van huis behoeven te gaan.

De grootte van de groepen wordt op ongeveer 12 personen gesteld. Er wordt echter niet gestart voordat 18 à 20 deelnemers gevonden zijn. Er zijn namelijk altijd die toezeggen en toch niet verschijnen en er is in het begin ook meestal enig verloop. Bovendien is er zelden een avond te vinden waarop alle deelnemers aanwezig kunnen zijn. We moeten daarom zelfs waarschuwen tegen het starten met een geringer aantal.

De groepen komen om de 3 weken in de huiskamers der deelnemers volgens een rouleersysteem (en alleen bij diegenen bij wie dat zonder bezwaar kan) bijeen. Er zijn op deze wijze geen andere kosten aan verbonden dan die welke het ontvangende echtpaar voor de koffie maakt. Dit systeem werkt zeer bevredigend.

De resultaten van dit groepswork

De resultaten kunnen natuurlijk naar verschillende maatstaven worden beschouwd. Men kan ze kwantitatief waarderen naar het aantal personen dat erbij betrokken is; men kan ze kwalitatief waarderen naar de betekenis die het voor de deelnemers heeft. Bij werk vanuit een organisatie moeten beide maatstaven een rol spelen. Beginnen we met het kwantitatieve aspect. Het uiteindelijk toch belangrijkste kwalitatieve bewaren we graag voor het laatst.

In kwantitatief opzicht

Tot op heden (1967) zijn er, verspreid over het gehele land, ruim 60 gespreksgroepen van buitenkerkelijken gevormd, waarvan er 40 nog werken en er 20 aan het natuurlijke eind van hun bestaan zijn gekomen.

Dat betekent dat er — de doorstroming die er in de groepen plaats vindt meegerekend ongeveer 1.000 mensen op intensieve wijze mee zijn bereikt. De levensduur van de groepen is, afhankelijk van meestal toevallige factoren, verschillend. De meeste groepen blijven enige jaren achtereen intact. Sommige leiden, ook na 50 of 60 bijeenkomsten, nog een levendig bestaan.

Voor zover dat is te overzien lijkt het maximum aantal groepen dat per jaar door één full-timer kan worden gerund bij 60 à 70 te liggen. Daarna zal de betrokken functionaris de handen vol hebben met het in stand houden van het apparaat, de begeleiding en verdere scholing van de gespreksleiders en de vervanging van groepen die aan het eind van hun bestaan gekomen zijn. In totaal betekent dit dat elk jaar ongeveer 1.000 buitenkerkelijken bij dit werk zouden zijn betrokken, waarvan per jaar ongeveer 300 nieuwelingen. Aanmerkelijk grotere mogelijkheden zouden ontstaan als we de gespreksleiders van de groepsvorming zouden kunnen ontlasten en we erin zouden slagen deze aan de Verbondsgemeenschappen over te dragen.

Hoewel het gespreksgroepenwerk nadrukkelijk niet met het oog op ledenwinst voor de organisatie is opgezet, is tot nu toe ongeveer 20 % van de deelnemers eigener beweging en op grond van gewonnen inzicht in de noodzaak van een humanistische organisatie lid van het Humanistisch Verbond geworden. Bovendien worden door de huisbezoeken ten behoeve van de groepsvorming zeer vele buitenkerkelijken met het bestaan van het humanisme geconfronteerd, hetgeen een onmeetbare, maar waarschijnlijk niet geringe publiciteitswaarde heeft.

In kwalitatief opzicht

Wenden we ons nu tot het kwalitatieve aspect. Dát het werk betekenis

heeft voor de deelnemers, blijkt al uit de meestal lange levensduur van de groepen. Of het de betekenis heeft die in het begin van dit rapport onder „Uitgangspunten en doeleinden” werd beschreven, laat zich niet exact meten en in cijfers uitdrukken. We zijn op uitspraken van de deelnemers en op ervaringen van de gespreksleiders aangewezen. Het zal bij de een meer, bij de ander minder het geval zijn. Duidelijk is in elk geval dat een groep na enige tijd de vraagstukken veel minder emotioneel, veel redelijker en bezonnener te lijf gaat dan in het begin. Duidelijk is ook dat men een voordien ongekende bereidheid verwerft om naar elkaar te luisteren, elkaars overwegingen in het eigen denken te betrekken en vooroordelen en eigen aanvankelijke standpunten los te laten of te relativiseren. Duidelijk is evenzeer dat men zich door de gesprekken in zijn persoonlijke levensproblematiek gesteund voelt. Opvallend is voorts hoe men zich van zijn mens-zijn en van de verantwoordelijkheden die dit meebrengt sterker bewust wordt en hoe dit, meer dan tevoren, de grondtoon wordt van het bestaan en, ook buiten de groep, zijn uitdrukking gaat vinden in de levenspraktijk.

De verleiding is groot om daarvan een hele reeks uitspraken van gespreksdeelnemers ten bewijze aan te voeren. We noteren er hier slechts enkele van die weliswaar frappant, maar niettemin typerend zijn. Wie zal uitmaken wat en hoeveel er onuitgesproken bleef, maar zich desalniettemin aan de deelnemers voltrok?

De vrouw van een fabrieksarbeider zegt: „’t Is gek, maar elke keer als ik voor min of meer belangrijke beslissingen sta, moet ik aan onze gesprekken terugdenken”. — De gesprekken vormen een achtergrond voor haar handelen.

In het kader van een gesprekkenreeks over het leed in het menselijke leven zegt een man: „Ik wou dat mijn vader zulke gesprekken had kunnen bijwonen”. — „Hoezo?” vraagt de gespreksleider. — „Wel”, zegt de man, „mijn vader heeft veel leed moeten doormaken. Hij heeft het tenslotte niet aangekund en zelfmoord gepleegd. Misschien zou hij in dit soort gesprekken steun hebben gevonden.” — Of dit het geval zou zijn geweest laat zich niet uitmaken, maar er blijkt wel uit hoezeer de zoon de gesprekken als waardevol ervaart.

Aan een groep is, na de 13e bijeenkomst, de vraag voorgelegd welke betekenis men aan de gesprekken hechtte. Het gesprek daarover is op de band opgenomen. Er kwamen uitspraken die de gespreksleider nog hoogelijk hebben verrast. We schrijven er enige woordelijk van de band over: ⁴⁾

Een vrouw: „Ik vind, eh... je bekijkt alles heel anders, eh... mènselijker, eh, ja, ’t is eigenlijk moeilijk... je kan alleen maar zeggen: mènselijker. Je staat er heel anders tegenover. Je gaat nou meer eh... wat zal ik zeggen... meer dènken. Je dènkt meer over de dingen. Anders dacht je: nou ja, ’t zit wel goed hoor. Maar dat doe je nu niet.”

⁴⁾ Voor een uitvoeriger weergave zie aanhangsel sub. 8.

Een man: „Onze lieve Heer accepteerde ik niet, maar ik had daar niets anders tegenover. Dat was echt wel een probleem hoor. Maar nu, nu heb ik de mens die ik ontmoet, en daar is het mee afgelopen. Dat is als het ware de grens. En de mens die ik ontmoet is voor mij al een enorme . . . een enorm terrein van . . . van onderzoek. En dat is wat het humanisme, wat mij deze avonden wel geleerd hebben.”

Een andere man: „Je voelt je d'r meer gesterkt in. Je hebt meer ruggesteun, vind ik eigenlijk. Je, je hebt meer ruggesteun; je voelt je meer gesterkt. Je denkt: Ja, ik denk in die richting, ik denk dus, nou ja, menselijk, hé? Ik denk menselijk, dus in die richting . . . zo kan ik doorgaan.”

En weer een ander: „Ik weet heel wel dat ik geen heilige ben en dat er aan mij nog een hele hoop te verbeteren zou zijn (lacht) om heilige te worden. Maar ik heb toch in mijzelf het idee: ik probeer ergens een beetje mens te worden. En daar zijn deze gesprekken, die wij hier zo hebben, die zijn mij daar ergens . . . 'n beetje theatraal uitgedrukt: maar die zijn mij ergens een steun daarin.”

Wel, wat mogen we meer wensen, dan dat de gesprekken daarin een steun zijn?

Aanhangsel

Overzicht van verdere publicaties over dit groepswerk, alle van de hand van C. H. Schonk, uitg. Humanistisch Verbond, Utrecht.

- 1 Gespreksschema's en hun gebruik. Kader 2, 1963. In overdruk verkrijgbaar.
- 2 Gespreksschema's. Een twintigtal gespreksschema's in map.
- 3 Brief, gericht aan buitenkerkelijken om hen voor deelname aan een gespreksgroep te interesseren.
- 4 Benadering van buitenkerkelijken over Humanisme en Humanistisch Verbond. Kader, 5, 1963. In overdruk verkrijgbaar.
- 5 Het Humanisme en de gewone man. Kader 1, 1965.
- 6 Humanism and the ordinary man. International Humanism, 18, 1966.
- 7 Gespreksgroepen onder buitenkerkelijke arbeiders. Het Woord van de Week, 50, 1964. Radiolezing.
- 8 Als buitenkerkelijken écht samen praten. Het Woord van de Week, 36, 1964. Radiolezing.

GEESTELIJKE VERZORGING EN PRAKTISCH HUMANISME

Inleiding

„Praktisch Humanisme” is in het Verbond de naam geworden van een georganiseerde dienst tot menselijke bijstand.

Buiten de hulp van medische en sociale instanties, hebben sommige mensen behoefte aan persoonlijke tegemoetkoming in praktische noden en in eenzaamheid.

Zulke contacten kunnen humanistische betekenis hebben, zonder dat deze wordt uitgesproken. Daadwerkelijk meeleven, juist zonder woorden over een verder perspectief, maakt veelal de kracht van dit werk uit.

Bijstand kan echter ook een „fopspeen” worden, die aan iemands innerlijke zelfstandigheid in de weg staat. Daarom is „Praktisch Humanisme” slechts in nauw verband met „Geestelijke verzorging” te bedrijven.

„Geestelijke verzorging” als term suggereert teveel passiviteit van de verzorgde. Bedoeld is echter een persoonlijk beraad over levensvragen, ten dienste van wie dit wenst

Wanneer de raadsman aandachtig en invoelend weet te luisteren, kan iemand zich in vertrouwen uitspreken. Wij kunnen iemand niet voorzien, hem slechts meer en meer gaan verstaan, en als klankbodem dienen vanuit onze levenservaring en levensoriëntatie. Zulk een wisselwerking kan bijdragen tot verruiming van visie en tot een eigen positiebepaling.

Dat een raadsman zich open stelt voor werkelijk contact, kan voor de ander op zich zelf al een bevrijdende ervaring zijn. Daarom blijft in het beraad (GV), de bijstand (PH) een wezenlijke factor.

Bijstand en beraad vormen een eenheid, al ligt in de praktijk het accent dikwijls naar de ene of de andere kant; hetgeen ook in de organisatie tot uitdrukking komt.

Litteratuur

Brochure „Geestelijke Verzorging op Humanistische Grondslag” (Uitgave H.V.).

Dr. E. v. d. Schoot „In gesprek met de ander”. (Uitg. Callenbach).

Prof. Dr. J. H. v. d. Berg „Psychologie van het ziekbed” (uitg. Callenbach).

Dit zijn beknopte boekjes. Voor wie zich uitvoeriger in de stof wil verdiepen, worden vooral de boeken van Dr. Carl Rogers aanbevolen.

Kr.

Diskussievragen

1a Op welke manieren kunnen mensen elkaar bijstaan, elkaar helpen in het dagelijks leven?

b Welke tekorten doen zich daarbij voor?

2 Het bieden van hulp wil zeggen, dat een ander in moeilijkheden is geraakt, hulp nodig heeft.

- a In hoeverre kan dat in moeilijkheden raken door de persoon in kwestie zelf worden voorkomen?
- b Hoe is onze houding t.o. de moeilijkheden van een ander? (Ook als die „eigen schuld” is?)
 Hebben wij iets te maken met de moeilijkheden van een ander?
- 3 Mensen kunnen behoefte hebben aan medische, materiële en/of geestelijke hulp.
- a In hoeverre is er een samenhang tussen deze gebieden?
- b Aan wat voor gevallen denken wij bij geestelijke hulp?
- 4a Welke gespecialiseerde instanties bestaan er om op de in vraag 3 bedoelde gebieden hulp te bieden?
- b In hoeverre komt in het werk van deze instanties het geestelijk aspect van de hulpverlening wel of niet tot zijn recht? (Denk hierbij ook aan de problematiek, die ontstaat bij verschil van levensbeschouwing tussen de helpende instantie en de hulpbehoevende).
- 5 Hoe onderkennen wij of iemand teveel op ons gaat „hangen”, en hoe dienen we daarop te reageren?
- 6 Weet u een voorbeeld van hulpverlening, waarin op de geestelijke achtergrond moet worden ingegaan, en een voorbeeld waarin dat juist niet het geval is? Waar ligt het criterium?
- 7 Er zijn wel eens mensen, die zeggen dat hulpverlening, en dus ook geestelijke verzorging de zelfstandigheid van de mens aantast. Wat vindt u van deze opvatting?
 (Kan er toch wel sprake zijn van ongewenste bemoeizucht?)
- 8 Wat kan een mens doen aan zijn eigen geestelijke verzorging?
- 9 Wat vindt u van de term: „humanistische geestelijke verzorging”? Zoudt u een beter woordgebruik kunnen noemen?
- 10 Onder geestelijke verzorging verstaat het H.V.: „Geestelijke verzorging is systematische ambtshalve bemoeienis met de mens in zijn geestelijke moeilijkheden en bij de ontplooiing van zijn mens-zijn, teneinde de krachten te activeren die hem in staat stellen zelfstandig een levensvisie te hanteren.”
- a Wat houdt dat in: „zelfstandig een levensvisie hanteren”?
- b In hoeverre omvat geestelijke verzorging meer dan een schouderklop of een goede raad?
- 11 Hoe is onze houding tegenover het onbereikbare in de ander, bv bij heel groot verdriet, bij een uitzichtloos probleem, bij een diepgewortelde karakterstoornis?
 Hoe staan we tegenover het voor-de-ander-onbereikbare in onszelf?
- 12 Welke eisen zou u stellen aan een Geestelijk Raadsman?
- 13 De bevoegdheid op te treden als geestelijk raadsman (GR) namens het H.V. kan men alleen verkrijgen na een benoeming door het hoofdbestuur.
 In hoeverre zouden ook andere functionarissen, bv. bestuursleden, gespreksleiders, contactpersonen, ziekenbezoeksters, bejaardenbezoeksters, een rol kunnen spelen bij de geestelijke verzorging?

JdL

Als vervolg op de conferenties van 7 mei en 22 oktober 1966 organiseert de werkgroep Jeugd en Jongeren op 11 november a.s. een studiedag met als onderwerp „deelname”. Voor elk van de vier groepen, waarin de deelnemers in de ochtenduren bijeen komen, is een onderwerp gesteld, t.w. „het doorbreken van barrières”, „meedoen aan soos- en andere activiteiten”, „samen praktisch werk verrichten” en „deelname van jongerengroepen en het H.V.-werk”. Daarna staat voor alle deelnemers „de werkgroep onder de loep” op het programma. Tenslotte is er ruimschoots tijd uitgetrokken om alles vanuit het land aan de orde te stellen, dat niet voordien in de gespreksgroepen en tijdens de algemene beschouwingen naar voren kon komen.

Het kwam ons wenselijk voor over elk van de onderwerpen enkele gedachten op papier te zetten bij wijze van geheugensteuntje.

1. Onzichtbare grenzen

Humanisme op meer dan één wijze waar maken, is niet zomaar een opmerking. Het gaat er om dat, als humanisme belangrijk is voor zeer verschillende mensen binnen en buiten de jongerengroepen, we ze ook moeten weten te bereiken. Er zijn nu eenmaal emotionele mensen die vaak geen geduld hebben om in rustig overleg het voor en tegen van alles en nog wat af te wegen, maar die actie willen; die hun ideeën niet zozeer willen bespreken maar ze in de praktijk willen realiseren. Hetzelfde humanisme zal door hun op eigen wijze gekleurd worden en zal er ogenschijnlijk anders uitzien, dan het humanisme van de koele, wat onaan-gedane theoreticus. Toch zal het bij beiden uiteindelijk om hetzelfde gaan.

Helaas kent onze samenleving ook mensen uit verschillende milieus, sociale klassen en intelligentieniveaus. Het humanisme zoals dat tot nu toe door het Verbond wordt vertolkt, schijnt voor het merendeel mensen uit de middenklasse aan te spreken. Dit geldt in niet mindere mate voor de jongerengroepen. Moet dit? Zou door andere activiteiten (andere vormgeving) humanisme voor mensen uit andere sociale klassen, milieus en intelligentieniveaus ook niet van belang kunnen zijn? Dan moeten onzichtbare grenzen genomen worden, die we misschien liever niet erkennen, maar die er in de praktijk nu eenmaal zijn. Door die grenzen te overschrijden werken we misschien ook mee aan de afbraak er van.

Nu is het ook wel weer zo, dat door het Verbond op dit terrein reeds pogingen worden ondernomen. Met het werk van de Humanistische Stichting Socrates richt men zich duidelijk tot de academici; een beslist geheel andere groep mensen dan die, welke bereikt worden met de gespreksgroepen voor buitenkerkelijken (de vroegere arbeidersgespreks-groepen). De vraag voor ons is nu of in de jongerenactiviteiten eenzelfde gerichte differentiatie moet komen.

Van geheel andere aard zijn de grenzen tussen de verschillende levens-

beschouwelijke (godsdienstige) stromingen, politieke opvattingen e.d. Deze grenzen zijn veel minder onzichtbaar ondanks het feit dat ze in onze tijd steeds meer beginnen te vervagen. Een steentje bijdragen aan de verheldering tussen wat ons (nog) scheidt en wat we eventueel gemeenschappelijk hebben, ligt voor de hand. Praktisch zou het kunnen zijn om eens een andere groep op te zoeken. Niet om die van ons gelijk (zo dat er is) te overtuigen, maar van die andere te leren hoe zij het ziet en hoe zij er over denkt en daartegenover vertellen (niet getuigen) hoe wij het zien (als we dat tenminste weten). Dit kunnen godsdienstige en andere levensbeschouwelijke groepen zijn, alhoewel iemands godsdienst of levensovertuiging eigenlijk nooit ter discussie kan staan. Wel zaken uit het alledaagse leven: hoe ziet men de vrije tijd, met name de zondagrust; het huwelijk en andere zeden en gebruiken.

Ook dit zijn uiteraard geen nieuwe ideeën. In de afgelopen tijd is iets dergelijks gedaan door de N.V.S.H. met „Sextant” waaraan een aantal leden van jongerengroepen hebben deelgenomen. „Inter-4” was een dergelijk initiatief in Amsterdam. De AMVJ, de Oecumenische Jeugdraad, de Jeugd- en Jongerenorganisatie Ruimte en de Amsterdamse H.J.G. bespraken van tijd tot tijd actuele onderwerpen, zonder dat daar een verdere organisatievorm aan te pas kwam. Men kan zich afvragen of dit soort activiteiten niet doelgerichter plaatselijk en landelijk zouden moeten gebeuren.

2. Soos en andere activiteiten

Er is allerwege een streven om gezamenlijk jongereninstellingen op te richten. Ook door de overheid wordt dit sterk aangemoedigd. Op langere termijn gezien, moet het niet onmogelijk geacht worden dat er iets van jeugdservice komt. Deze term is een uitvinding van een staatscommissie, die in een rapport over jeugdbeleid hierover o.m. schrijft: „Jeugdservice omvat het bieden en realiseren van mogelijkheden voor ontplooiing en ontspanning van jeugdigen in onderling samenzijn in hun vrije tijd. Aan de realisering van de aldus omschreven jeugdservice kan worden meegewerkt door allerlei bestaande en nieuw te creëren organisaties of instellingen op plaatselijk, regionaal, provinciaal, en landelijk niveau.” Voordien had de commissie al opgemerkt: „Deze (de jeugdservice) mag nooit ten koste gaan van de inhoud van het werk, noch van de geestelijke potentie ervan en van de mogelijkheid tot religieuze of levensbeschouwelijke differentiëring.” Zowel in beleid als in uitvoering wordt verwacht dat ieder zijn steentje zal bijdragen voor dat deel wat typisch zijn terrein, zijn deskundigheid is. Het is in Nederland ondenkbaar — en terecht — dat iets dergelijks met overheidssteun tot stand zal komen zonder dat daarbij de godsdienstige en levensbeschouwelijke stromingen worden betrokken. Ook op ons zal dan een beroep gedaan worden. Laten wij het dan afweten omdat we (a) het principieel niet eens zijn met een dergelijke opzet of (b) omdat we het gewoon niet aan kunnen? Het is zover nog niet, maar het zou nuttig zijn als thans deze hele zaak door enkelen bestudeerd zou worden, zowel op zijn praktische als theoretische mogelijkheden en moeilijkheden. Het optreden in jeugdraden (oude of nieuwe stijl) en andere overkoepelingen of samenwerkingsorganen, of als

groep of als vertegenwoordiger namens de groep, heeft alleen maar zin als daar een eigen, d.w.z. humanistische inbreng is. Dat wordt van ons verwacht en dat is vaak de enige reden waarom we er zitten.

De ervaringen met eigen activiteiten kunnen hierbij van dienst zijn. Met name de soos, instuif of wat dan ook. Het beschikken over een redelijk goed geoutilleerde ruimte, die op vaste tijden open is om er zo maar binnen te lopen en tevens de gelegenheid biedt om op andere tijden vaste programmapunten te organiseren. Is het „zo maar binnenlopen” en een „glaasje van „teen of tander” drinken” nu de enige taak van een soos, cq. instuif? Gaat het om een eigen sfeer met typisch eigen diskussiemogelijkheden e.d.? Is er ook altijd een vertrouwensfiguur aanwezig, waarmee een „binnenloper” een persoonlijk gesprek kan hebben? (Men zie in dit verband ook de onder punt vier vermelde enquête). Is dit allemaal niet de bedoeling of is er wel degelijk een streven naar iets dergelijks? We weten het niet en het is misschien allemaal ook niet nodig, maar het kan wel zijn nut hebben dit soort zaken met elkaar te overwegen, wel wetende dat elke situatie anders is.

3. *Praktisch werk*

Dit is een veel gebruikte en ook misbruikte term. Vaak heeft het iets van liefdadigheid, iets doen voor anderen, misdeelden, bejaarden, gebrekkigen e.d. Door sommige mensen wordt het ook gebruikt als iets beters tegenover studie, theorie en bezinning. Een van de duidelijkste voorbeelden van praktisch werken is het twee jaar in het kader van het Jongeren Vredes Korps gaan werken in een van de achtergebleven gebieden. Velen zijn echter niet in staat of voelen zich geroepen de zaken zo rigoureuus aan te pakken. Er zijn ook organisaties die zich toeleggen op het organiseren van internationale werkkampen in binnen- en buitenland bij wijze van vakantiebesteding. Meestal zijn de uit te voeren projecten in Europa zeer verschillend van aard en tijdsduur. Een geheel Nederlandse aanleggenheid is het initiatief van de ANWB om kampeerders, die daar zin in hebben, te laten werken op partikuliere landgoederen, die anders zouden verwaarlozen en voor de rekreatie verloren zouden gaan. Incidenteel zijn zulk soort zaken ook wel binnen eigen kring gedaan. De vroegere H.J.G. organiseerde weleens Paasweekeinden om het kindertehuis Ellinchem te Ellekom op te knappen. Na het afbranden van het Meenthuis in Blaricum werden in allerijl door Amsterdamse en Hilversumse H.J.G.'ers enkele noodgebouwen opgetrokken. Op sommige plaatsen werd jaarlijks een kinderfeest georganiseerd en zo is er meer te bedenken. Dit kan zowel plaatselijk als landelijk. Verder kan iedereen, ook als humanist, voor of tegen iets demonstreren, maar eens nagaan of demonstreren altijd zinvol is en of er geen doelmatiger wegen te vinden zijn om duidelijk te maken waar we voor of tegen zijn, kan ook zeer praktische gevolgen hebben. Bij dit alles kunnen we ons afvragen of we dit binnen de eigen groep doen of dat we dit tezamen met anderen doen. Ook bij praktisch werk geldt uiteindelijk: een — liefst humanistische — bijdrage proberen te leveren aan een leefbare en steeds leefbaardere samenleving.

4. Jongerengroepen en het Verbond

Hoe wij het ook wenden of keren, als we onze groepen van belang vinden, zullen we wegen moeten vinden om de leden meer en intensiever bij de groepen te betrekken. Iets daarvan kwam al aan de orde toen we onder punt twee over eigen ruimte spraken. Maar ook is het zo dat onze groepen in relatie staan met het Humanistisch Verbond, dat reeds veel werk verzet. Hoe kunnen wij op eigen wijze meewerken? En waaraan? Bij het zoeken van antwoorden op deze vragen moeten we wel goed weten wat we willen, d.w.z. dat we bij het opzetten en uitwerken van activiteiten altijd een daarachter liggend doel op het oog hebben. In het werkplan van 1966 stond daarover: „het scheppen van een mogelijkheid tot oriëntatie op — en confrontatie met — een levensovertuiging, die op ondogmatische wijze met gebruikmaking van uitsluitend menselijke vermogens oproept tot zelfbestemming in verbondenheid met de ander.” Om het nogeens anders te zeggen: bewustwording en plaatsbepaling van onszelf en — ruimer gezien — van de buitenkerkelijke jongeren als buitenkerkelijken. Met dit als achtergrond en de groep als uitgangspunt zijn er tal van mogelijkheden. Er zijn jongerengroepen die een soort ontvangstcentrum inrichten voor militairen en groepen die bij hun activiteiten rekening houden met burgerdienstplichtigen. Onlangs is op bescheiden schaal onder een groepje militairen een opiniepeiling gehouden over wat zij van een humanistische jongerengroep verwachten. Algemeen kwam een eigen lokaliteit als eerste vereiste uit de bus: soos, instuif, café culturel, studiegroepjes. Inleidingen ondervonden geen bezwaar, als men maar niet beledigd is als halverwege mensen eruit lopen om iets anders te gaan doen: biljarten of tafeltennissen. Geen wedstrijd sport, maar zelfs gingen enkele over tot de wenselijkheid van een volleybalveld. Als programma-onderdelen werden genoemd: muziek (van gewone dansmuziek tot beat e.d.); discussiegroepen à la het leger (o.a. humanistische onderwerpen); ontspanning (ook sport en buitensport); bioscoopbezoek met discussies na culturele programma's (à la het Coornherthuis) en museumbezoek, vrije expressiemogelijkheden (geen handenarbeid); leiding wel aanwezig (niet nadrukkelijk); vragenvuur, teach-in's e.d.

Behalve deze plaatselijke groepsactiviteiten, kan er ook landelijk iets gebeuren. In het werkplan 1966 is het idee geopperd om tot landelijke werken studiegroepen te komen rond bepaalde onderwerpen. Behalve de toen genoemde onderwerpen zou men nu kunnen denken aan het thema van het regionale congres van de I.H.E.U. (Internationale Humanistische en Ethische Unie) dat volgend jaar in Duitsland wordt gehouden. Het thema luidt: Conservation and human fulfilment. In vrije vertaling betekent het ongeveer de leefbaarheid en het leefbaarmaken van de wereld en de menselijke ontplooiing daarin. Tijdens dit congres komen ook de workingparty on youth en de discussiongroup on youth weer bijeen. De eerste bestaat uit afgevaardigden van de bij de I.H.E.U. aangesloten organisaties en heeft tot doel de mogelijkheden en moeilijkheden van internationale contacten e.d. van jongeren te bekijken. De discussiegroep staat open voor iedereen die aan het congres deelneemt. Daar komen meer in het algemeen vragen rond, door en over jongeren aan de orde. Over deze en andere onderwerpen zouden na bestudering syllabi kunnen ver-

schijnen, informatieve en/of opinievormende cahiers door jongeren zelf samengesteld.

5. De werkgroep

Zoals misschien wel bekend is, riep het Humanistisch Verbond de werkgroep Jeugd en Jongeren in het leven, nadat de vroegere landelijke H.J.G. zichzelf had opgeheven. Naast een adviserende taak voor het hoofdbestuur van het verbond, heeft de werkgroep tot doel het Verbond naar buiten toe te representeren waar het jongerenwerk betreft en intern het jeugd- en jongerenleven in en om het Verbond te coördineren en te stimuleren. Dit alles met idee zo weinig mogelijk organisatorisch vast te leggen, zo min mogelijk actieve leden aan de groepen te onttrekken en toch een zo groot mogelijk contact te onderhouden met de jongerengroepen, kontaktpersonen, discussieleiders e.a. Wel wetende, dat de werkgroep nog lang niet in elk opzicht is geslaagd in haar opzet, zijn toch een aantal zaken al gerealiseerd of tenminste aangevangen. Voor een beter functioneren van de werkgroep en intensiever contact met groepen en personen in het land zijn de eigen financiële middelen ontoereikend. Daarom is er overleg geweest met overheidsdienaren over eventuele subsidiëring. Om hiervoor in aanmerking te komen wordt overwogen om voor de activiteiten van de werkgroep een aparte stichting in het leven te roepen. Zoveel mogelijk zullen we op de huidige voet voortgaan, echter is te verwachten dat de groepen meer betrokken zullen worden bij het uitvoeren van de thans gestelde taken en het formuleren van nieuwe taken. We hopen dat een vorm gevonden zal kunnen worden, die ook de Humanistische Jeugdbeweging en eventuele andere organisaties in staat zullen stellen binnen de stichting mee te werken en te profiteren van het werk van de stichting. Bij dit alles moeten we wel bedenken dat het om subsidiëring op landelijk niveau gaat: het centrale apparaat, kadertraining e.d. Plaatselijke groepen zullen alleen op indirecte wijze van deze (eventuele) subsidie kunnen genieten.

M. W. Verduijn

BERICHTEN UIT DE GEMEENSCHAPPEN (vervolg)

2. *Hengelo* heeft een nieuwe vorm gegeven aan het verwelkomen van nieuwe buitenkerkelijke inwoners. Deze activiteit is in vele gemeenschappen gebruikelijk en wordt uitgevoerd door middel van een gestencilde brief. *Hengelo* heeft hiervoor nu een gedistingeerd uitgevoerde folder laten drukken op dun karton en met weinig tekst. Het lijkt ons een presentatie van het H.V., die stellig een goede indruk maakt.
3. Ook de uitnodiging voor de oprichtingsbijeenkomst van de nieuwe gemeenschap *Purmerend* was een staaltje van inderdaad uitnodigend verzorgd drukwerk.

4. De gemeenschap *Haarlem* heeft op 27 mei jl een werkersbijeenkomst gehouden voor alle kaderleden. Uit het verslag van deze bijeenkomst nemen we het volgende over:

„De werkersbijeenkomst is waardevol geweest. Deels omdat 't gewoon gezellig was met anderen te praten, te eten, te luisteren en daardoor gemakkelijk contacten te leggen. Maar ook proberen het humanisme plaatselijk vorm te geven. En hoe moeilijk dat eigenlijk is!

We hebben nodig een vijftal actieve leden, die op zich nemen:

de verzorging van het blad van de gemeenschap,

publicatie van artikelen en advertenties in plaatselijke bladen,

verstrekken van informaties aan verenigingen en belangstellenden.

Gespreksgroepen zijn onontbeerlijk voor de verdieping van onze overtuiging. Het organiseren hiervan, ook voor niet-leden, ligt op onze weg. We kunnen het echter slechts als we over voldoende capabele leiders beschikken. We hebben er nu te weinig! Zomerkampen, ook voor niet-leden, waarin humanisme doorstraalt. Een gemeenschap zonder HUIS is geen gemeenschap. Een eigen huis kan een centrum worden in het plaatselijk cultuurpatroon.

Gevraagd: een viertal leden, die zonodig na instructie, stelselmatig leden willen gaan winnen.”

Haarlem heeft haar volgende werkersbijeenkomst gepland op 27 april 1968.

Wij vestigen de bijzondere aandacht van onze gespreksgroepen op onderstaande mededeling, die wij aantreffen in een circulaire van de Teleac. Een belangrijk diskussieonderwerp!

BEGELEIDING TELEVISIECURSUS

De begeleiding van de cursus POLEMOLOGIE wordt gevormd door de Kwadraat pocket OVER OORLOG EN VREDE; problemen van het atoomtijdperk, van de hand van Prof. M. B. V. A. Röling. Van dit oorspronkelijk in 1963 uitgegeven boek, waarvan in 1964 reeds een herdruk verscheen, zal een nieuwe, geheel herziene (tot op de dag van vandaag bijgewerkte) versie verschijnen die aan cursisten van de TELEAC-cursus tegen een speciale prijs ter beschikking kan worden gesteld.

Versijningsvormen, functies en oorzaken van oorlog worden er in besproken alsmede de vele problemen, die met het oorlogsvraagstuk samenhangen: bewapening en ontwapening, vrede en recht, internationale organisaties, terwijl tenslotte uiteengezet wordt wat de taak is van de wetenschap van oorlog en vrede, de polemologie. Het is voor ieder begrijpelijke, zeer leesbare inleiding op het vraagstuk. Een literatuuropgave voor verdere studie is opgenomen.

Men ontvangt deze uitgave door storting van f 7,— op postrekening 54 42 32, ten name van TELEAC Delft, onder vermelding POLEMOLOGIE.